

*Κατερίνα Μυστακίδου*

---

Η ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ  
ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΒΕΛΤΙΩΣΗ  
ΤΗΣ ΕΙΚΟΝΑΣ ΤΗΣ ΣΤΗ ΔΥΣΗ



---

Αν η διάλυση της ΕΣΣΔ επέβαλε νέες ισορροπίες σε ολόκληρο τον πλανήτη, στην Τουρκία που είχε με αυτήν τα μεγαλύτερα σύνορα χώρας-μέλους του ΝΑΤΟ, γεγονός μεγάλης στρατιωτικής σημασίας, επέφερε καταλυτικές αλλαγές. Με το τέλος του Ψυχρού Πολέμου αλλάξε ο ρόλος της Τουρκίας στην άμεση και ευρύτερη περιοχή<sup>1</sup>. Ανεξάρτητα από τις αλληλοσυγκρουόμενες δυνάμεις για την επικράτηση τους στην εσωτερική πολιτική όλες οι παρατάξεις συνειδητοποίησαν την ανάγκη βελτίωσης της εικόνας τους στον δυτικό κόσμο σαν θέμα επιβίωσης. Ομως μόνο την τελευταία δεκαετία αυτή η προσέγγιση κέρδισε έδαφος και μεταφράστηκε σε πράξη. Σαν αποτέλεσμα, άρχισε μια συντονισμένη προσπάθεια γενικότερης εμβέλειας σε πολλά και παράλληλα επίπεδα. Αρχίζοντας από τα λόμπυ η Αγκυρα δέχτηκε να προωθήσει και διεθνείς πολιτιστικές και μορφωτικές εκδηλώσεις υπολογίζοντας έτσι σε πιο ευρεία και διεξοδική διαπραγμάτευση των θέσεων της. Η ανάγκη για τη δημιουργία μιας θετικής εικόνας με τον σωστό έλεγχο πληροφοριών και κινήσεων και τον κατάλληλο χειρισμό τα τελευταία χρόνια έχει γίνει πιο επιτακτική. Κατά την άποψη των ιθυνόντων αυτή η χειραγώγηση και προβολή επιλεγμένων στοιχείων, δεν θα συνθέτει την εικόνα μιας εξευρωπαϊσμένης Ανατολής αλλά την εικόνα μιας Ευρώπης με λίγη Ανατολή και διαφορετικό θρήσκευμα.

Μέχρι πρόσφατα η Τουρκία ποτέ δεν είχε αντιμετωπίσει με ένα σφαιρικό τρόπο την καλλιέργεια της εικόνας της. Η εξωτερική της επικοινωνιακή πολιτική ήταν εξαιρετικά παρωχημένη και όχι μορφοποιημένη με τα δυτικά δεδομένα. Μόνο την τελευταία δεκαετία έκανε μια σοβαρή προσπάθεια καλλιέργειας του λόμπυ της Ουάσιγκτον: « Πρέπει να υπάρχουν γκρούπ και λόμπυ

1. «Throughout the Cold War, Turkish foreign policy was typically insular and passive, encapsulated by Turkish diplomats with the saying attributed to Kemal Ataturk "peace at home, peace abroad." Turkey focused its energy on internal development and sought to avoid foreign tensions that could divert it from that goal. Traditionally, Turkey viewed itself as an underdeveloped state, its military ill-equipped and focused strictly on protecting borders and maintaining internal order, not projecting power. It remained neutral during almost all of World War II, joining the allied side only in the war's waning days with the outcome already decided.» Alan Makovsky, 'The New Activism in Turkish Foreign Policy' «SAIS Review» , (Winter-Spring 1999), σελ. 86-87.

που θα υπερασπίζονται τα κοινά συμφέροντα στις δύο χώρες. Η παρούσα κατάσταση είναι ώριμη για να κάνουμε τα απαραίτητα βήματα. Η Ουάσιγκτον έχει συνειδητοποιήσει ότι η Αγκυρα έχει τη δυνατότητα να αποτρέψει τις ισλαμικές της ευαισθησίες και να τις απομακρύνει από τον φονταμενταλισμό χρησιμοποιώντας το εκκοσμικευμένο δημοκρατικό διοικητικό της σύστημα και επίσης ότι η Τουρκία έχει ουσιαστική σημασία στην στρατηγική της εναντίον της τρομοκρατίας». Αυτή η άποψη είναι η επικρατέστερη σήμερα ενώ παλαιότερα η Αγκυρα είχε μόνο περιστασιακά προσλάβει ορισμένες εταιρείες δημοσιών σχέσεων για τον έλεγχο των αρνητικών δημοσιευμάτων για το Αρμενικό και το PKK. Παρόλη την ευαισθησία της για τον διεθνή τύπο οι σχέσεις της κυβέρνησης και ακόμα περισσότερο των στρατιωτικών με τους ξένους ανταποκριτές στην Τουρκία είναι δύσκολες ως ανύπαρκτες.

Ειδικά στην Κωνσταντινούπολη που είναι από τη φύση της πιο κοσμοπολίτικη και η φυσική έδρα των εταιρειών δημοσίων σχέσεων, κυριαρχεί η άποψη ότι η προσέγγιση είναι ακόμα στα πρωτογενή στάδια και πρέπει να υπάρξει εγρήγορση για τη δημιουργία μια φιλικής εικόνας στο εξωτερικό. Είναι αδιαμφισβήτητο γεγονός ότι ο μέσος Αμερικανός και Ευρωπαίος γνωρίζει ελάχιστα πράγματα για την Τουρκία. Στην καλύτερη περίπτωση η εικόνα είναι ασαφής. Στην πιο κοινή περίπτωση η εικόνα είναι αρνητική. Το θρήσκευμα είναι μόνο μέρος του προβλήματος που προστίθεται σε μερικούς ιστορικούς απόηχους για τον φοβερό και βάρβαρο Τούρκο προ των πυλών της Βιέννης. Ακόμα και η πρόσφατη συλλογική μνήμη για τη στάση της Τουρκίας στους δυο Παγκοσμίους Πολέμους δεν είναι καλή, καθώς στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο ανήκαν σε λάθος στρατόπεδο και η ουδετερότητα που διατήρησαν στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο τούς έβαλε στο Ναζιστικό στρατόπεδο.

Σήμερα η Αγκυρα λογικά συνειδητοποιεί τη στρατιωτική και πολιτική σημασία των ΗΠΑ. Συναισθηματικά όμως κάτω από την αυστηρότατη καθοδήγηση του Κεμάλ Ατατούρκ και ταυτόχρονα με την δημιουργία του εθνικού κράτους διαμορφώθηκε ο ευρωπαϊκός της προσανατολισμός και μπήκε σαν στόχος η απόκτηση της Ευρωπαϊκής ταυτότητας<sup>2</sup>. «Στο απώτερο μέλλον η Μέση Ανατολή είναι λιγότερο σημαντική για μας τουλάχιστον συγκριτικά.... Αλλά κάτω από τα οικονομικά κίνητρα υπάρχει μια δυνατή πολιτιστική προτίμηση. ΟΙ μεγάλοι τούρκοι επιχειρηματίες πιστεύουν όπως και οι διανοούμενοι ότι η είσοδος στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα θα μπορούσε να τους παρέχει μια λύση σαν τον από μηχανή θεό για εγγύηση των φιλελευθερων, και δυ-

2. Sukru Elekdag, «Turkish-US Relations» (Ankara , Reprint. Office of the Prime Minister , Directorate General of Press and Information x.x)

तिकότροπων τάσεων στη χώρα έναντι των Ισλαμιστικών και ανατολικών.»<sup>3</sup>

Ο αγώνας είχε αρχίσει από την Συμφωνία Συνδεδσσης το 1963: « Η Ελληνική συμμετοχή στον πολιτικό μηχανισμό της ΕΟΚ εν τη απουσία της Τουρκίας σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να γίνει ανεκτό από την Τουρκική κοινή γνώμη. Ειδικά όταν συμμετέχει μεσα σε ένα πλαίσιο ‘ ισορροπίας της περιοχής’ για σοβαρά θέματα όπως τα προβλήματα της Κύπρου και του Αιγαίου. Αν δεν επιτραπεί στην Τουρκία να έχει μια μορφή παρουσίας στο πλαίσιο του πολιτικού μηχανισμού της Κοινότητας, τότε θα υποθέσουμε ότι η Ευρώπη έχει κάνει τις επιλογές της και ο αντίκτυπος θα είναι ανυπολόγιστος...η Τουρκική κοινή γνώμη είναι αναγκασμένη να αντιδράσει και οι πολιτικές συνέπειες θα είναι τελείως απρόβλεπτες και μακροπρόθεσμες.»<sup>4</sup> όταν και οι δύο χώρες ήταν υποψήφιες<sup>5</sup>. Μετά την είσοδο της Ελλάδας<sup>6</sup> υπήρξε μια επιπρόσθετη ένταση στις σχέσεις την οποία καλλιέργησαν με περισσή φροντίδα οι σύμμαχοι Ευρωπαίοι και ειδικά οι Γερμανοί και Βρεταννοί. Σαν αποτέλεσμα, ο πρόσφατος αποκλεισμός της από την Ευρωπαϊκή Ένωση ήταν προσβολή του οράματος πέρα από το αυστηρό πολιτικό-οικονομικό κόστος. Αυτό παραμένει το σοβαρότερο πρόβλημα ενώ τα άλλα δύο επώδυνα θέματα το Αρμενικό και το Κουρδικό, είναι μόνιμη πηγή μεγάλης εκμετάλλευσης των συμμάχων. Αυτά τα τρία ετεροβαρή σημεία τριβής είναι αξεδιάλυτα από τον καιρό των Οθωμανών.

Ακριβώς πριν από 100 χρόνια η Οθωμανική αυτοκρατορία είχε αντιμετωπίσει το ίδιο πρόβλημα. Καθώς ο κόσμος γύρω τους γκρεμιζόταν οι Οθωμανοί είχαν αποφασίσει ότι η προβολή της θετικής εικόνας τους στο εξωτερικό θα ήταν θέμα επιβίωσης. «Σε έναν κόσμο που είχε όλο και λιγότερο χώρο για τον ‘φοβερό Τούρκο’ κατά τα λεγόμενα του Γλάστωνος, (πολύ συχνά, αυτό ήταν το θέμα του ελέγχου της καταστροφής) οι Οθωμανοί αξιωματούχοι προσπαθούσαν απελπισμένα να καταστήσουν σαφές ότι είναι μια Μεγάλη Δυναμη αναγνωρισμένη από τη Συνθήκη των Παρισίων το 1856, με νόμιμο δικαίωμα ύπαρξης.»<sup>7</sup> Το θέμα της ευρωπαϊκής ταυτότητας είχε απασχολήσει εκτεταμένα τους Οθωμανούς. Οι Μεγάλες Δυνάμεις της το είχαν επίμονα αρνηθεί ,

3. David Barchard, ‘Why Ankara is Looking West’ « The Financial Times» 17 October, 1987, σ. 23

4. Mehmet Ali Birand , ‘ Turkey and the European Community ‘ « The World Today» February 1978 σελ. 60-61 Ατο άρθρο του ο γνωστός αρθρογράφος πριν από 25 χρόνια γράφει τις απειλές που ακούγονταν μέχρι πριν από τη Σύνοδο της Νίκαιας από την Τουρκική εξουσία για να πιέσουν τους Ευρωπαίους να τος αποδεχτούν.

5. Quentin Peel, ‘ Wary response from the members.’ «The Guardian 7 September 1985 , σ. 12

6. Robert Mauthner ‘No quick entry, but the log jam is broken.’ «The Financial Times» 23 July 1992, σ. 27.

7. Selim Deringil, «The Well-Protected Domains», (London , Taurus, 1998), σ. 135.

όχι με πολυ διαφορετικό τρόπο από τη σημερινή εποχή. Η ειρωνεία της πραγματικότητας δεν είχε διαφύγει από τους συγχρόνους καθώς τα πιο ευφορα και σημαντικά εδάφη της αυτοκρατορίας ήταν στην Εύρωπη.

Σήμερα οι ιστορικοί θεωρούν ότι η ιστορική Νοτιοανατολική Ευρώπη ήταν ο ένας κεντρικός άξονας των Οθωμανών. «Θεωρούνταν από καιρό ως ο πυρήνας της Οθωμανικής αυτοκρατορίας... Με τον όρο Νοτιοανατολική Ευρώπη εννοούμε την περιοχή, στην οποία βρίσκεται σήμερα η Ελλάδα, η Βουλγαρία, η Αλβανία, η Μακεδονία, η Σερβία και η Βοσνία Ερζεγοβίνη. Και οι δαλματικές ακτογραμμές εντάσσονται στην οθωμανική ενδοχώρα.»<sup>8</sup> Σ' αυτή την περιοχή συνυπολογίζουμε τη Μολαδαβία και την Βλαχία που ανήκουν στην Ρουμανία. Οι διοικητές βέβαια των δύο περιοχών διορίζονταν και απομακρύνονταν από την Πύλη, αλλά εκεί δεν υπήρχε εντόπια ισλαμική ανώτερη τάξη εκτός από σχετικά λίγους μουσουλμάνους Τούρκους. Όσο για την Ουγγαρία η οθωμανική περίοδος ήταν σε σχέση με τα υπόλοιπα Βαλκάνια σύντομη (1540-1683).

Η συνειδητοποίηση της Τουρκίας για τον αποκλεισμό της<sup>9</sup> από την Ευρωπαϊκή Ένωση μετά τη Σύνοδο της Νίκαιας<sup>10</sup> τον Νοέμβριο του 2000 εστίασε την εξωτερική επικοινωνιακή της πολιτική στις ΗΠΑ

Ανεξάρτητα, από το γεγονός ότι η Τουρκία είναι ένα εθνικό κράτος τελείως διαφορετικό από την πολυεθνική οθωμανική αυτοκρατορία, ως μουσουλμανικό κράτος κληρονόμησε μια πλησιέστερη δομή προσέγγισης της Υψηλής Πύλης σε σχέση με την Ευρώπη και με τους Εβραίους, από ότι τα χριστιανικά Βαλκανικά εθνικά κράτη που την υπηρέτησαν εξίσου. Αυτή την ίδια αμφίσημη πολιτική στρατηγική ενστερνίζεται σήμερα η Τουρκία, σαν εθνικό κράτος στην αντιμετώπιση της Δύσης και του Ισραήλ. Είναι πολύπλοκη αλλά σταθερή στις θέσεις της. Ακόμα και για το Κουρδικό η πολιτική του Ινονού στη Λωζάννη παραμένει αξεπέραστη θέση.<sup>11</sup>

8. Suraiya Faroqhi, «Κουλτούρα και Καθημερινή Ζωή στην Οθωμανική Αυτοκρατορία» (Αθήνα, Ξεάντας, 2000), σ.24

9. Π.Κ. Ιωακειμίδης, «Η Διεύθυνση της Τουρκίας\_ «Οικονομικός Ταχυδρόμος», Δεκέμβριος 2000, σ. 48. αναλύονται με συντομία οι λόγοι. Η πλήρης και εκτεταμένη ανάλυση υπάρχει Π.Κ. Ιωακειμίδης «Η Συνθήκη της Νίκαιας και το Μέλλον της Ερώπης.» (Αθήνα, θεμέλιο, 2001).

10. Ο ελληνικός τύπος διατήρησε απόλυτη σιγή για την καθαρή απόρριψη της Τουρκίας από την Ε.Ε. Όύτε οι ξένες εφημερίδες σχολίασαν το γεγονός, απλά το παρήκαμψαν καθώς η Τουρκία παραμένει μια τεράστια αγορά κυρίως για τα Γερμανικά προϊόντα. Όμως η Σύνοδος της Νίκαιας με απόλυτο τρόπο απέκλεισε όχι μόνο την βελτίωση της θέσης της αλλά και οποιαδήποτε περίπτωση μελλοντικής εισόδου.

Από την άλλη μεριά, ο τουρκικός τύπος που γνώριζε τις λεπτομέρειες για λόγους πολιτικής σκοπιμότητας έγραψε την ανυπόστατη αλλά λογικά πιθανή εκδοχή ότι η εισδοχή της Τουρκίας θα επανεξετασθεί μετά από μια δεκαετία.

11. Ο Ισμέτ Πασά στις διαπραγματεύσεις για τα σύνορα της Δημοκρατίας της Τουρκίας πριν υπογραφεί η Συνθήκη της Λωζάννης, επέμεινε ότι έπρεπε να φθάσουν ως τη Μοσούλη. Το επιχείρημα

Αυτή την τελευταία δεκαετία η Τουρκία αντιμετώπισε πολλά προβλήματα καθώς η Αμερική αναδύθηκε σαν η μοναδική στρατιωτική και οικονομική δύναμη χωρίς ισότιμο αντίπαλο. Όλο αυτό το διάστημα η Αγκυρα καλλιεργήσε μια στενή στρατιωτική συνεργασία με την Ουάσιγκτον, όμως μετά την απόρριψη της από την ΕΕ η στροφή έγινε πολύ μεγάλη τα τελευταία χρόνια.

Το λομπυ της Τουρκίας στην Ουάσιγκτον το έχει αναλάβει η εταιρεία The Livingston Group, L.L.C.<sup>12</sup> Ενδιαφέρον είναι ότι στην εταιρεία βασικοί μετοχοί είναι οι γεωρυσιαστές S. Solarz και T. Livingston, ο τέως υφυπουργός άμυνας R. Perle<sup>13</sup> με εξαιρετικές σχέσεις με το Εβραϊκό λόμπυ. Ο κατάλογος των παραγόντων, αμερικανικών και ξένων με τους οποίους έφερε σε επαφή τους Τούρκους αξιωματούχους και εμπειρογνώμονες η εταιρία είναι εξαιρετικά μελετημένος για μια καθολική κάλυψη ειδικά της Μέσης Ανατολής<sup>14</sup>. Σήμερα με τις τελευταίες εξελίξεις, το λόμπυ έχει επιφορτισθεί το εξαιρετικά δύσκολο και περίεργο γι αυτήν την ομάδα έργο να εισακουσθεί η άποψη της 'Αγκυρας εναντίον της επέμβασης στο Ιράκ<sup>15</sup>.

που πρόβαλλε ήταν ότι σε όλη αυτή την περιοχή κατοικούσαν Κούρδοι οι οποίοι στήριξαν τον Μουσταφά Κεμάλ.. Όμως οι θέσεις της Τουρκίας είχαν συγκρουστεί με τα συμφέροντα της Μεγάλης Βρεταννίας που στη «Συνθήκη της Λωζάνης» αποζητούσε την κατοχύρωση της δικής της επικυριαρχίας στην περιοχή.. Αυτήν την άποψη, την συνερίζονταν σιωπηλά ακόμα και σήμερα το κατεστημένο στην Τουρκία. Αυτό λειτούργησε υποσυνείδητα όταν εισέβαλλαν στο Ιράκ το 1983 με τη διακιολογία των στρατιωτικών επιχειρήσεων εναντίον του PKK. Ήταν μια κατάφορη παραβίαση των δεδομένων συνόρων μιας αναγνωρισμένης και μάλιστα ομόθρησκης χώρας όπως το Ιράκ.

12. Η εταιρεία The Livingston Group, L.L.C. που έχει αναλάβει το λομπυ της Τουρκίας έχει καταθέσει σύμφωνα με τον νόμο για τα λομπυ στο Υπουργείο δικαιοσύνης τα έγγραφα για την ανάληψη της της εκπροσώπησης της Τουρκίας με αριθμό πρωτοκόλλου: Registration NO.5356 CRM/ISS Registration Unit 20 September. Σύμφωνα με τον Αμερικανικό νόμο είναι δημοσία έγγραφα και θεωρούνται ανοικτές διαδικασίες. Στην αίτηση των 8 σελίδων δηλώνονται με λεπτομέρεια όλα τα έσοδα και έξοδα της εταιρείας. Οι επαφές μεταξύ Αμερικανών και όλων των αξιωματούχων για τις οποίες εργάστηκε και συνέβαλλε η εταιρεία αναφέρονται λεπτομερώς σε τρεις σελίδες, επιτρέποντας στον προσεκτικό αναγνώστη να δει ποιές προοπτικές καλιγώνονται..

13. Σύμφωνα με την κατάθεση των δικαιολογητικών της εταιρείας στο Υπουργείο Δικαιοσύνης η αμοιβή τους για ένα εξάμηνο είναι \$ 1.350.000 (ένα εκατομμύριο τριακόσιες πενήντα χιλιάδες δολάρια) .ο.π. Registration No:5356, σ. 5.

14. Όλα ανεξαιρέτως τα πρόσωπα με τα οποία έφερε σε επαφή τους Τούρκους αξιωματούχους η εταιρεία ακόμα και οι τηλεφωνικές επικοινωνίες που κανόνισε δίνονται με λεπτομέρεια στην κατάθεση των δικαιολογητικών .ο.π. Registration No 5356, Section III (Activities) -Item 12, σελ. 1-3.

15. Οι Οθωμανοί είχαν παραβιάσει το θεσμό του 'τζιχάντ' (μτφ. ιερός πόλεμος) κατά των απίστων κατακτώντας επί Σελήμ Α' τον 16ο αι. τον Αραβικό κόσμο και τα ιερά εδάφη της Μέκκας και Μεδίνας και φθάνοντας ως και τη Λιβύη. Σαν αποτέλεσμα, καλλιεργήθηκε ένα αμφίδρομο μίσος μεταξύ των Αράβων και των Οθωμανών. Ανεξάρτητα αν το εθνικό κράτος των Τούρκων δεν έχει σχέση με την αυτοκρατορία στο σημείο αυτό διακατέχεται από τα ίδια αρνητικά συναισθήματα για τους ομόθρησκους γείτονες της. Στην καλύτερη περίπτωση αισθάνεται περιφρόνηση. Ο Ατατούρκ έγκαιρα αμέσως μετά την Δημιουργία της Δημοκρατίας της Τουρκίας με την Επανάσταση της γλώσσας και την Εκκοσμίκευση του πολιτεύματος (διαχωρισμός εκκλησίας και κράτους) ύψωσε τα διαχωριστικά τείχη με τον Αραβικό κόσμο. Ήταν η σωστή κίνηση για την στροφή προς την Ευρώπη.

Επίπλεον, η Τουρκία έχει ζητήσει εκδουλεύσεις και από την εταιρεία Solarz<sup>16</sup> and Associates και APCO οι οποίες είναι μικρές σε μέγεθος αλλά έχουν σαν βασικό προσόν ότι έχουν πολύ μεγάλες διασυνδέσεις στο Εβραϊκό λόμπυ. Πολλές διπλωματικές πηγές στην Άγκυρα αλλά και στην Ουάσιγκτον τονίζουν ότι οι Τούρκοι με πολύ σοφία καλλιέργησαν πρώτα τις σχέσεις τους με το Εβραϊκό λόμπυ και μετά τις εμπέδωσαν ειδικά με διμερείς συμφωνίες με το Ισραήλ. Σαν αποτέλεσμα αυτή η διπολική σχέση επέτρεψε τη διαρροή μηνυμάτων για τις αμερικανικές διαθέσεις μέσω του Ισραήλ.

Με αυτή την περίπλοκη διάταξη στην Μέση Ανατολή ο Stephen Solarz είναι ίσως το πιο κατάλληλο πρόσωπο καθώς σαν τέως γεροϋσιαστής της Νέας Υόρκης έχει εξαιρετικές επαφές με το εβραϊκό λόμπυ και είναι ένα ισχυρό χαρτί για οποιαδήποτε μεσολάβηση. Ο Richard Perle ήταν ένα καθοριστικό πρόσωπο της αμερικανικής πολιτικής και συνέβαλλε στην ανάπτυξη των τουρκο-ισραηλινών σχέσεων επι πρωθυπουργίας του κ. Τουργκούτ Οζάλ. «Κατά τη διάρκεια της δεύτερης θητείας του Reagan, ο Feith (ο σημερινός υφυπουργός άμυνας επικεφαλής θεμάτων ασφαλείας) επανέκαμψε ως μέλος της ομάδας του Πενταγώνου του Richard Perle. Ο Perle είναι πασίγνωστος ως το Ψυχοπολεμικό Γεράκι και νέο-συντηρητικός, και σκληροπυρηνικός φίλο-Ισραηλινός. Στο Πεντάγωνο φίλοι και εχθροί τον αποκαλούσαν ‘ Πριγκιπά του Σκότους’. Η ομάδα συνεργατών που μάζεψε ο Perle για να δουλέψουν μαζί του στο Υπουργείο Αμυνας (DOD/ Pentagon) συμπεριλάμβανε όχι μόνο τον Feith, αλλά και τον Steven Bryen.(Κατηγορήθηκε για κατασκοπεία υπέρ του Ισραήλ).»<sup>17</sup> Η παλιά πολιτική γραμμή της Οθωμανικής αυτοκρατορίας με τα ιδιαίτερα οικονομικά προνόμια στους Εβραίους, κληροδότηθηκε στο εθνικό κράτος των Τούρκων. Σήμερα, η σύσφιξη των σχέσεων με την Αμερική στηρίζεται επιπροσθέτως στη παράλληλη σύσφιξη των σχέσεων με το Ισραήλ.

Στόχος της Τουρκίας είναι να είναι ο σταθεροποιητικός παράγοντας στην περιοχή και λόγω όγκου να μονοπωλήσει το ρόλο μπαλαντέρ παίζοντας ταυτόχρονα στο Δυτικό και Ισλαμικό στρατόπεδο. Πρόκειται για μια αμφίβολη ισορροπία ειδικά με την άρνηση της να συναινέσει σε οποιαδήποτε παρέμβα-

16. Ο Steven Solarz, σαν γεροϋσιαστής της Νέας Υόρκης με το μεγαλύτερο Εβραϊκό πληθυσμό και οικονομική δύναμη , ήταν μόνιμος προσκεκλημένος της Τουρκικής κυβέρνησης από το 1984 επί Τουργκούτ Οζάλ. .

17. James J. Zogby, ‘New Questions About Feith’ « Washington Watch» (May 14, 2001) [http://www.aaiusa.org/newsandviews/washington watch/](http://www.aaiusa.org/newsandviews/washington%20watch/). Ο συνεργάτης του κ. Perle , Douglas Feith, διορίστηκε από τον Πρόεδρο Μπους τον Απρίλιο 2001 τη θέση του υφυπουργού στο Υπουργείο Αμυνας. με δικαιοδοσίες «για όλα τα ζητήματα στον σχηματισμό της εξωτερικής ασφάλειας και αμυντικής πολιτικής.» . Οι εξελίξεις του Απριλίου 2002 με τις επιθέσεις των Ισραηλινών επιβεβαίωσαν αυτούς που τον είχαν χαρακτηρίσει σαν αχραιο γεράκι και προ-Λικούντ.



ση ή αμερικανική επιθέση κατά της εδαφικής ακεραιότητας του Ιράκ και του Ιράν<sup>18</sup>. Ο τεμαχισμός του Ιράκ και ήδη η αυτονομία των Κούρδων του Βόρειου Ιράκ προϋδεάζει και απειλεί την εδαφική ακεραιότητα της Τουρκίας με δεδομένο ότι από άλλη μεριά της παραμεθορίου κατοικούν στις δικές της 11 επαρχίες 10 εκατομύρια Κούρδων. Στο σημείο αυτό τα συμφέροντα της συγκρούονται ανοιχτά με τον αγγλοσαξωνικό κοσμο καθώς διαβλέπει την μελλοντική προώθηση ενός ανεξάρτητου Κουρδικού κράτους. Ως ένα σημείο, η Δύση την χρησιμοποιεί σαν ουδέτερο γηγενή παράγοντα της περιοχής όπως στην περίπτωση του Αφγανιστάν<sup>19</sup>. Ομως αυτό δεν αναιρεί ότι ούτε παλιότερα οι Σύμμαχοι ούτε τώρα η Αμερική κάνουν παραχωρήσεις στα δικά τους συμφέροντα. « Στις πρώτες δεκαετίες της ύπαρξης της η Τουρκία είχε ελάχιστο ενδιαφέρον για του γείτονες της στην Μέση Ανατολή, ούτε ήθελε να τους γοητεύσει ούτε να τους ανταγωνισθεί. Για την Τουρκική Δημοκρατία, ο Αραβικός κόσμος αντιπροσώπευε όλα τα οπισθοδρομικά στοιχεία που η Τουρκία ήθελε να αποδιώξει από τον εαυτό της. Αργότερα, όταν χώρες όπως η Συρία και το Ιράκ συνασπισθηκαν με την Σοβιετική Ένωση τότε η Αγκυρα είχε κάθε λόγο να αποφύγει τις διαμάχες.»<sup>20</sup>

Ομως το πρόβλημα μιας καθαρά μουσουλμανικής χώρας που θέλει να είναι Ευρωπαϊκή δεν είναι απλό, γιατί η ίδια η Τουρκία δεν αισθάνεται και δεν λειτουργεί με αυτόν τον τρόπο. Αυτή την θέση την είχε αρνηθεί η Δύση στην πολυεθνική αυτοκρατορία των Οθωμανών: «Είναι εξαιρετικοί Μωαμεθανοί σε ένα Χριστιανικό σύστημα. Οι δυσκολίες που δημιουργήσαν από τη θέση τους είναι μεγάλες αλλά για τετρακόσια χρόνια δεν ήταν τόσο μεγάλες ώστε να εμποδίσουν τους Χριστιανούς από το να έχουν πολιτικές ανταλλαγές μεταξύ τους... Σαν Μωαμεθανοί ...δεν είναι πρακτικά μέλη του Ευρωπαϊκού συστήματος.»<sup>21</sup>

Κοντά ενάμισυ αιώνα αργότερα η ίδια άποψη ακούγεται από έναν γνωστό φιλότουρκο δημοσιογράφο: «Υπάρχει το πρόβλημα ενός μεγάλου μουσουλμανικού κράτους» είπε ο βαν Μιέρλο στην επιτροπή του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. «Θέλουμε κάτι τέτοιο στην Ευρώπη? Είναι η ανομολόγητη ερώτη-

18. Kemal Kirisci, «The Political Economy of Cooperation in the Middle East» (London, Routledge, 1999) σ.45

19. Η απόφαση να τεθεί η Τουρκία επικεφαλής της Διεθνούς ειρηνευτικής Δύναμης στο Αφγανιστάν είναι παράδειγμα της ευελιξίας τους και της προσπάθειας τους να συνυπάρξουν στα δύο στρατόπεδα. Ομως οι επανειλημμένες εκκλήσεις του πρωθυπουργού Μπουλέντ Ετσεβίτ στην επισκεψη του τον Φεβρουάριο 2002 στην Ονάσιγκτον να μην επιτεθεί στο Ιράκ δεν είχαν καμία ισχύ δεδομένου ότι θα χρησιμοποιηθεί η βάση του Ιντζιρλίκ στην Ν.Ανατολική Τουρκία.

20. Makofsky, σ. 87

21. R.G. Latham, «Russian and Turk from a Geographical, Ethnological and Historic Point of View» (London, 1878), σ. 160 . Αυτή η τυπική στάση των Εγγλέζων και των Ευρωπαίων γενικά και παρόμοια σχόλια έχουν εμφανισθεί σε όλη την διάρκεια της Οθωμανικής αυτοκρατορίας.

ση... Η Τουρκία είναι μακριά , πολύ μακριά από αυτό που θέλει και επιμένει το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.»<sup>22</sup>

Αυτή είναι η βασική θέση ακόμα και όταν καταγράφεται με μεγαλύτερη συμπάθεια :«Ακόμα και οι πιο αργοπορημένες αντιδράσεις θεωρούνταν κολακευτικές. Ο Auguste Comte αποφάσισε ότι η Οθωμανική αυτοκρατορία θα ήταν το πολιτικό και κοινωνικό εργαστήριο που είχε ονειρευτεί. Αυτή ήταν μια χώρα που η Θρησκεία της Ανθρωποτητας θα μπορούσε να γίνει το καθοδηγητικό παράδειγμα κυβερνητικής δράσης , γιατί όπως ο ίδιος δήλωσε, το Ισλαμ δεν εμπόδιζε την ολοκληρωτική μεταμόρφωση της κοινωνίας , και οι ηγέτες της Οθωμανικής αυτοκρατορίας απέδειξαν ότι πίστευαν στις δυναμικές μεταρρυθμίσεις.»<sup>23</sup> Όταν δεν υπονομεύει ανοιχτά την κατάσταση, στην καλύτερη περίπτωση περιέχει μια επιείκεια εφάμιλλη της σύγχρονης στάσης των δυτικών για το εθνικό κράτος των Τούρκων.

Αυτό με τη σειρά του από την μιά φλερτάρει με τις ισλαμικές χώρες που είναι ο φυσικός της χώρος της Μέσης Ανατολής στον οποίο προστέθηκαν πρόσφατα και οι γειτονικές νέες ισλαμικές δημοκρατίες που είναι και τουρκογενείς. Από την άλλη θέλει να ανήκει στην Δύση χωρίς να συμμερίζεται τις βάσεις του ελληνορωμαϊκού πολιτισμού και χωρίς να κάνει καμία από τις απαιτούμενες κινήσεις εκδημοκρατισμού.

Όμως όλο και περισσότερο η Τουρκία συνειδητοποιεί ότι ο κόσμος χωρίζεται σε απλά στρατόπεδα και οι μωαμεθανοί ανήκουν στον ισλαμικό κόσμο για τον μέσο Δυτικό. Σκοπός της είναι η αποστασιοποίηση της από το ισλαμικό μέτωπο και κυρίως από το αραβικό και δύο προτάσεις με το Ευρωπαϊκό πρότυπο εκκοσμιευμένου μουσουλμάνου να λειτουργήσει σαν προγεφύρωμα της Δύσης για τον ισλαμικό κόσμο. Ήδη, μέσα στο 2001 άρχισε ο πόλεμος στο Αφγανιστάν, η Αλ-Καΐντα. Συνεχίστηκε το 2002 με ανοιχτά μέτωπα εναντίον του Ιράκ και Ιράν και το αιματοκύλισμα μεταξύ Παλαιστινίων και Ισραηλινών επιβεβαιώνοντας έτσι την ορθότητα των ειλημμένων αποφάσεων για την βελτίωση της εικόνας τους.

Ο στόχος των Τούρκων είναι αρκετά σαφής. Όμως αυτό δεν βελτιώνει την κατάσταση καθώς το πρόβλημα παραμένει η πραγματικότητα. Είναι μια άσχημη και αρνητική πραγματικότητα με τους Ισλαμιστές σε εγρήγορση και άνοδο. Οι 11 επαρχίες της Ν.Ανατολικής και Ανατολικής Τουρκίας με κουρδικό πληθυσμό είναι σε μόνιμη κατάσταση έκτακτης ανάγκης από το 1986<sup>24</sup>.

22. Stephen Kinzer, «Turkey Finds European Union Door Slow to Open,» New York Times, February 23, 1997, σ.8

23. Serif Mardin , «Young Ottoman Thought» (Princeton, N.Jersey, 1962), σσ 155-156.

24. Οι Κούρδοι που με τους χαμηλότερους υπολογισμούς είναι γύρω στα 10 εκατομμύρια ζουν στις 11 επαρχίες της Ν.Ανατολικής και Ανατολικής Τουρκίας που τέθηκαν σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης το 1986. Οι επαρχίες αυτές είχαν ειδικά σώματα αντίστοιχα με τους καραμπινιέρους και διοικούνται από έναν σουπερνόμαρχη με μεγάλες δικαιοδοσίες για κινητοποιήσεις

Δεν υπάρχει σεβασμός για τα ανθρώπινα δικαιώματα και υπάρχει καταπίεση των μειονοτήτων αρκετά αισθητή ακόμα και στους τουρίστες<sup>25</sup>. Όμως με έναν αρκετά απλοϊκό τρόπο οι πολιτικοί πιστεύουν ότι η εικόνα είναι αποτέλεσμα εχθρικών δημοσιευμάτων ρίχνοντας το ανάθεμα στους ξένους δημοσιογράφους και στις προκαταλήψεις της Δύσης. Με την ίδια απλή λογική πιστεύουν ότι με την σωστή χειραγώγηση μπορεί να αντιστραφούν οι όροι προβάλλοντας την καλή πλευρά της χώρας. «Η τουρκική παρουσία στις ΗΠΑ είναι ακόμα περιθωριακή. Στην ουσία τα αντι-τουρκικά λόμπυ στις ΗΠΑ είναι τόσο δυνατά και έχουν τέτοια επίδραση ώστε μπορούν να εκτροχιάζουν την πολιτική της Ουάσιγκτον προς την Τουρκία και να κάνουν σοβαρή ζημιά στις τουρκο-αμερικανικές σχέσεις. Γι αυτό θα είναι πολύ δύσκολο να βασισθούμε για μια στρατηγική συμμαχία με την Αμερική αν δεν εξουδετερωθούν τα αντι-τουρκικά εθνικά λόμπυ.»<sup>26</sup> Η πίστη της άρχουσας τάξης μέχρι στιγμής δεν έχει ουσιαστικό υπόβαθρο καθώς δεν μεταφράζεται ούτε σε μια πραγματική διάθεση αλλαγής και συμμόρφωσης με τις υποδείξεις της Δύσης, αλλά ούτε και σε διάθεση μεγάλων ποσών για τον έλεγχο της καταστροφής της εικόνας τους<sup>27</sup>.

Μέχρι τη στιγμή της διάλυσης της Σοβιετικής Ένωσης το 1990 η Τουρκία, έχοντας η ίδια ιστορικές διενέξεις με τη Ρωσία μοιραζόταν έναν κοινό εχθρό με τις Η.Π.Α., γεγονός που της επέτρεπε μεγάλη ευελιξία κινήσεων σε πολιτικό και στρατιωτικό επίπεδο. Επιπλέον, αυτό είχε άμεση αντανάκλαση στην εσωτερική πολιτική καθώς οι σύμμαχοι ήταν αποφασισμένοι να παραβλέψουν ακόμα και την έλλειψη δημοκρατικών ελευθεριών και την ασύστολη παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Όμως οι τελευταίες εξελίξεις ήρθαν σαν χιονοστιβάδα.

Αυτές οι αλλαγές ήταν πολλές και συχνά έμμεσα αλληλένδετες όπως με

δυνάμεων ασφαλείας. Τα τελευταία χρόνια οι Τούρκοι με την αποδυνάμωση του PKK έχουν κάνει σταδιακά άρση των εκτάκτων μέτρων. Τον Ιούνιο του 2000 έκαναν άρση και στην επαρχία του Βάν που είναι καθαρά Κουρδική και σήμερα απομένουν μόνο τρεις επαρχίες. Πολιτικοί αναλυτές πιστεύουν πως βασικός παράγοντας ήταν η αποδυνάμωση του PKK, αν και υπογραμμίζουν ότι μετά τον Πόλεμο του Κόλπου η Άγκυρα συνειδητοποίησε ότι θέτοντας σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης τις κουρδικές περιοχές τις είχε διαχωρίσει με νοητά σύνορα.

25. Οι Τούρκοι ήταν αδυσώπητοι με την ελληνική μειονότητα. Από την αρχή καταπάτησαν την Συνθήκη της Λωζάννης χωρίς ποτέ να αναγνωρίσουν την αυτονομία της Ίμβρου και της Τενέδου όπως προβλεπόταν. Το γεγονός ότι έκαναν τα νησιά αγροτικές φυλακές και εποίκισαν με Κούρδους της Ανατολίας δείχνει τη σκληρότητα τους. Ακόμα και σήμερα με ελάχιστους Ρωμιούς η Τουρκία εφαρμόζει μια απαράδεκτη πολιτική όχι μόνο με την άρνηση να επιτρέψει την λειτουργία της Θεολογικής Σχολής της Χάλκης αλλά και με τις περιοσίες. Το τελευταίο περιστατικό της αδικαιολόγητης πολιτικής είναι ότι είναι στα δικαστήρια για το ελληνικό ορφανοτροφείο στην Πρίγκηπο που ανήκει στην ιδιοκτησία του Πατριαρχείου. Η πάγια πολιτική της Τουρκίας είναι ότι δεν μπορεί να χαλαρώσει σε καμία περίπτωση εφόσον υπάρχουν άλλες μειονότητες.

26. Sukru Elekdag, 'Turk-Amerikan Iliskileri' «Sabah» 1Temuz 1997, σ. 14

27. Alaeddin Asna, 'Public Relations', (Istanbul Temel Bilgiler, 1998), σελ. 98-100.

το Κουρδικό που από εσωτερικό θέμα έγινε διεθνές και η Άγκυρα συνειδητοποίησε ότι αν και πιστή σύμμαχος δεν έχει τον έλεγχο του παιχνιδιού. Αισθάνθηκε χαμένη καθώς μέχρι τώρα, εξυπηρετώντας Νατοϊκούς σκοπούς, είχε αφήσει την Ανατολική και τη Ν.Ανατολική Τουρκία, τις καθαρά κουρδικές περιοχές, υποδειγματικά υποανάπτυκτες σε περίπτωση ρωσικής επίθεσης. Καθοριστικός για την Άγκυρα ήταν ο πόλεμος του Κόλπου<sup>28</sup>. Η Τουρκία εισέβαλλε στο Βόρειο Ιράκ παραβιάζοντας τα σύνορα μιας γειτονικής μουσουλμανικής χώρας για να έρθει στο πλευρό της Δύσης με αποτέλεσμα οι σχέσεις της με τον ισλαμικό κόσμο να μπουν σε δοκιμασία. Η αρχή της μη-παραβίασης διέπει σταθερά την εξωτερική πολιτική της και είναι σχεδόν η παραδοσιακή στάση στη νεώτερη ιστορία της. Από την μία η δυσφορία της για την στάση των ΗΠΑ εναντίον του Ιράκ και του Ιράν είναι φυσική. Από την άλλη η Τουρκία χρειάζεται την αμερικανική βοήθεια για την στατιτική αντιστάθμιση αυτών των δύο γειτονικών χωρών<sup>29</sup>. Ήδη ήταν ανέκαθεν αρκετά τεταμένες από την εποχή της κατάκτησης τους από τους ομόθησκους Οθωμανούς. Την ίδια στιγμή οι υπολογισμοί της για έλεγχο των Κούρδων του Β. Ιράκ δεν ευδοκίμησαν ενώ άνοιξε ένα νέο κεφάλαιο<sup>30</sup> με απρόβλεπτες συνέπειες που έγιναν αισθητές μετά την σύλληψη και τη δίκη του Οτσαλάν. Ξαφνικά το PKK από αυτονομιστές και τρομοκράτες άλλαξε πρόσωπο και ενώ είχε αποδυναμωθεί σαν αντάρτικο, άρχισε να αναδύεται σαν απελευθερωτικό κίνημα. Ήταν μια εξέλιξη που είχε ήδη δρομολογηθεί από τη Δύση και είχε φοβίσει ιδιαίτερα την Άγκυρα. Η άμεση κινητοποίηση έφερε τη συνεργασία με άλλες δύο μεγάλες αμερικανικές εταιρείες την Fleishman – Hillard, και Patton Boggs, L.L.P. που ανέλαβαν την τελευταία δεκαετία συμβόλαια κυρίως για τον χειρισμό του θέματος του PKK και την γενοκτονία των Αρμενίων. Επειδή τα δύο θέματα έχουν λαϊκό έρσιμα, η επίθεση στην Τουρκία ήταν γενική όταν τα αποτελέσματα δεν εξαφάνισαν τις δύο πληγές. Αυτό φάνηκε από την γενική κατακραυγή για τα ποσά που χρέωσαν οι εταιρείες. Ακόμα και το κατεστημένο που έχει πλήρη συνείδηση για τις πολύπλοκες πολιτικές καταστάσεις και τα συγκρουόμενα συμφέροντα με το Αρμενικό λόμπυ και το Κουρδι-

28. Turkish foreign policy in the 1990s has become more complex, more assertive, and more creative in response to multiplying regional challenges and demands. At the same time, Turkey has also assumed a new, multi-dimensional role in U.S. foreign-policy planning. The Washington Institute's Turkish Research Program seeks to discern current and probable trends in Turkish foreign policy and the impact these trends may have on U.S. interests and U.S.-Turkish relations. Alan Makovsky, 'The New Activism in Turkish Foreign Policy' SAIS Review, Winter-Spring 1999.

29. Kirisci, σ. 45

30. Είναι μια παλιά διεκδίκηση από την εποχή της δημιουργία της σύγχρονης Τουρκίας. Μπορεί η Τουρκία να μην πήρε επίσημα όλες τις περιοχές αλλά ακτάφερε να μην αναγνωρισθούν οι Κούρδοι σαν μειονότητα από τη Συνθήκη της Λωζάνης επειδή ήταν μαωμεθανοί.

κό, και τα δύο καλά οργανωμένα, δεν έκρυψε τον εκνευρισμό του. Ένα τυπικό παράδειγμα είναι του ανταποκριτού της εφημερίδας «The New York Times» στην Κωνσταντινούπολη που μόνο λίγο πριν φύγει έγραψε για το θέμα των Αρμενίων γνωρίζοντας την ευαισθησία των Τούρκων. Το αποτέλεσμα ήταν ότι προκάλεσε μία θύελλα άρθρων και σχολίων στον τουρκικό τύπο και επίσημα την μένη της κυβέρνησης<sup>31</sup>.

Σήμερα, την χρησιμοποίηση των λόμπυ την έχουν αποδεχτεί και οι στρατιωτικοί<sup>32</sup> και οι ισλαμιστές, όμως αυτή τη στιγμή διακυβεύεται η εικόνα του Τούρκου και επιβάλλεται η αποσύνδεση του από το δυναμικό μουσουλμανικό στρατόπεδο. Τα λόμπυ είναι μόνο μία από τις ομάδες που εξασκούν πίεση προσπαθώντας να αλλάξουν και να διαμορφώσουν μια δεδομένη εικόνα των Διεθνών γεγονότων κυρίως για τους πολιτικούς και επισήμους και την αμερικανική κοινή γνώμη. Άλλες ομάδες αναλαμβάνουν να πείσουν την πανεπιστημιακή κοινότητα, τον τύπο κ.ά. «Η μεγάλη διαφορά των λόμπυ με τις υπόλοιπες ομάδες είναι ότι δεν έχουν κανένα ισχυρισμό για αντικειμενικότητα και για αφορολόγητες συνεισφορές.»<sup>33</sup> Είναι μια παροχή υπηρεσιών εξαιρετικά ακριβοπληρωμένη χωρίς να σημαίνει ότι οι άλλες είναι χωρίς αντίκρουσμα. Αυτό το ανακαλύπτουν τώρα οι Τούρκοι. Ήδη, μια τεράστια τουριστική εκστρατεία ξεκίνησε το 2000, σε συντονισμό με τις εταιρείες των λόμπυ και δημοσίων σχέσεων. Επίσης υπήρξε μεγάλη δραστηριοποίηση των επιχειρηματιών στις Βρυξέλλες και Ουάσιγκτον θέτοντας έτσι σε λειτουργία ένα μηχανισμό προπαγάνδας, για τη βελτίωση της εικόνας του Τούρκου. Αναμφισβήτητα είναι μια σοβαρή προσπάθεια αλλά τα κονδύλια που ξοδεύει είναι κατά γενική ομολογία μικρά σε σχέση με τον προϋπολογισμό της και υπερτιμημένα από τους Έλληνες. Ο ανταγωνισμός της Ελλάδας είναι αστάθμητος δεδομένου ότι υπάρχει το αδιαμφισβήτητο προβάδισμα λόγω του κοινού ελληνορωμαϊκού πολιτισμού. Επιπλέον, οι Έλληνες τόνισαν την άρρηκτη σχέση τους με την αρχαία Ελλάδα, στην εκκίνηση του Ελλαδικού κράτους και της νεοελληνικής ιστορίας παίζοντας από την αρχή στο γήπεδο της Δύσης.

Αντίθετα ο Ατατούρκ έκοψε τους δεσμούς με την Οθωμανική αυτοκρατορία αφήνοντας την άκληρη στην προσπάθεια του να δημιουργήσει ένα εκ βάθρων καινούργιο εθνικό κράτος, αυτό της Δημοκρατίας της Τουρκίας. Για πρώτη φο-

31. Stephen Kinzer, 'Turkish Region Recalls Massacre of Armenians', The New York Times, 10 May 2000, σ. 11.

32. Ανέξαρτητα από την αλλαγή κυβερνήσεων, και πολιτικής οι στρατιωτικοί ήταν σταθεροί στις επιλογές για τις προμήθειες του στρατού διαλέγοντας με βάση την ποιότητα. Χωρίς υποχωρήσεις η Τουρκία έχει αγοράσει μόνο αμερικανικά αεροσκάφη ως τα καλύτερα και μόνο γερμανικά άρματα μάχης.

33. David D. Newsom, 'Foreign Policy Lobbies and Their Influence' «The Public Dimension of Foreign Policy.» ed. (Indiana, Indiana University Press, 1996) σ. 67.

ρά οι Οθωμανοί ήλθαν στο προσκήνιο και νομιμοποιήθηκαν την τελευταία δεκαετία ειδικά μετά την δημιουργία της Τουρκικής Δημοκρατίας τους είχαν επιδεικτικά απορρίψει και αρνηθεί κατηγορηματικά. Το νέο σύμβολο της στην τουριστική εκστρατεία που άρχισε σε 17 χώρες είναι η Τουλίπα. Ήταν το κατ' εξοχήν σύμβολο της παρακμής των Οθωμανών στην ενδιαφέρουσα ιστορική περίοδο 1718-1730 γνωστή ως «εποχή της τουλίπας» μετά τους μεγάλους κατακτητικούς πολέμους<sup>34</sup>. Σε αυτήν την περίοδο εμπνευσθηκαν από το ευρωπαϊκό μπαρόκ κυρίως στη διακόσμηση και λιγώτερο στην αρχιτεκτονική. Αυτό το στύλ το αντιμετώπισαν αρνητικά οι Τούρκοι ιστορικοί καθώς η αυλική λαμπρότητα και η εξεζητημένη αισθητική που το συνόδευε είχε αποδοκιμασθεί από ορισμένους σύγχρονους και εθνικά προσανατολισμένους Κωνσταντινοπολίτες. Αντίθετα, οι Ευρωπαίοι ιστορικοί το είχαν αναγνωρίσει και επειδή ήταν βαθιά επηρεασμένοι από τις ρομαντικές τάσεις περί εθνικής ιδιαιτερότητας το εκτίμησαν ως «κοσμοπολίτικο». Αναγνωρίζοντας αυτήν την λογική των ευρωπαίων ιστορικών, οι σύγχρονοι Τούρκοι διαφημιστές διάλεξαν την τουλίπα και το στύλ της περιόδου ως σύμβολο της τουριστικής τους εκστρατείας.

Όταν με τη διάλυση της Γιουγκοσλαβίας και τις μεγάλες αλλαγές στα Βαλκάνια αναζωπυρώθηκε το θέμα των πολυπολιτισμικών αυτοκρατοριών ξύπνησαν ηγεμονικές τάσεις στην τουρκική άρχουσα τάξη<sup>35</sup>. Ξαφνικά η Τουρκία συνειδητοποίησε ότι το μεγάλο της ατού είναι ο πλούτος του παρελθόντος. Έτσι διάλεξε να πλασάρει την εκζήτηση και πολυτέλεια της οθωμανικής αισθητικής χτίζοντας ένα καλλιεργημένο πρόσωπο της Ανατολής με έναν εξωτισμό για τους εύπορους.

Αντίθετα από την ισχύουσα άποψη στην Ελλάδα ότι η Τουρκία εργάζεται μεθοδικά και ακατάπαυστα σε όλα τα επίπεδα για την διαμόρφωση αυτής της θετικής εικόνας στο εξωτερικό η αλήθεια απέχει από αυτή τη θέση. Μόνο τα τελευταία χρόνια η Τουρκία άρχισε να χρησιμοποιεί μοντέρνες μεθόδους επικοινωνιακής πολιτικής και αυτό σε μικρή κλίμακα. Άνθρωποι του πρωθυπουργικού περιβάλλοντος και ιδιοκτήτες των μεγάλων εταιρειών της A&B<sup>36</sup> και της Loewe Adam<sup>37</sup> τονίζουν ότι τα ποσά δεν είναι αρκετά γιατί δεν έχει ε-

34. Ayda Arel, «18 yuzyilda Istanbul Mimarlisinde Batilasma Sureci.» (Istanbul, ITU Mimarlik Fakultesi, 1975) σ. 178-180.

35. Εκάβη Αθανασοπούλου, 'Οι στόχοι της εξωτερικής πολιτικής της Τουρκίας μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου', στο Θ.Βερεμής (επιμ.) 'Η Τουρκία Σήμερα', (Αθήνα 1995)

36. Από συνέντευξη στις 10 Αυγούστου 2000 και συζητήσεις της συγγραφέως με τον Αλαατίν Ασνά, καθηγητή των Δημοσίων Σχέσεων στο Πανεπιστήμιο του Μαμαρά και πρόεδρο της εταιρείας A&B. Είναι η πρώτη εταιρεία στην Τουρκία και αυτή πρώτη ανέλαβε τις εκστρατείες των πολιτικών Κομμάτων.

37. Από συνέντευξη στις 16 Αυγούστου 2000 και συζητήσεις της συγγραφέως με τον Nazar Buyum, πρόεδρο της εταιρείας. Η Loewe Adam είχε συγχωνευθεί τον Ιούλιο 2000 με την αγγλική Bell Consultants. Η νέα της ονομασία είναι Loewe Bell Consultants.

μπεδωθεί σαν συνείδηση και σαν τακτική η συστηματική χρηματοδότηση αυτού του σκοπού. Άλλωστε ακόμα και τα σοβαρά κονδύλια για προπαγάνδα στο εξωτερικό που τα χειρίζονται το Υπουργείο Τουρισμού, το Πρωθυπουργικό Γραφείο και το Υπουργείο Εξωτερικών παραμένουν ένα μηδαμινό ποσοστό του προϋπολογισμού. Επίσης το Υπουργείο Πολιτισμού προσπαθεί να οργανώσει πολιτιστικά γεγονότα αλλά διαθέτει πολύ μικρά κονδύλια.

Το γενικό παράπονο είναι ότι τα τρία υπουργεία λειτουργούν με σχετικά ανεξάρτητο τρόπο χωρίς να δίνουν στη δημοσιότητα τις κινήσεις και τις αποφάσεις τους. Αυτή η έλλειψη συνεργασίας επιτάχθηκε από το γεγονός ότι η Τουρκία έχοντας μόνο κυβερνήσεις συνασπισμού τα τελευταία χρόνια κατάφερε αυτά τα υπουργεία να ανήκουν σε διαφορετικά κόμματα. Σαν αποτέλεσμα υπάρχουν απρόβλεπτες περιπλοκές λόγω της διαφορετικής κομματικής, ταυτότητας και εγγενής διάσπαση στην προσπάθεια δημιουργίας επικοινωνιακής πολιτικής.

Με δεδομένο ότι ο Υπουργός Εξωτερικών συνήθως προέρχεται από το κόμμα της πλειοψηφίας, συνήθως υπάρχει γενική συναίνεση και συνεργασία με το γραφείο του πρωθυπουργού και αυτό φαίνεται και από το γεγονός ότι χρησιμοποιούν συχνά και τις ίδιες εταιρείες δημοσίων σχέσεων στο εξωτερικό. Αντίθετα, το Υπουργείο Τουρισμού που διαθέτει τα μεγάλα κονδύλια ανήκει συνήθως σε κόμμα της μειοψηφίας όπως και το πολύ μικρότερο σε εμβέλεια Υπουργείο Πολιτισμού. Και τα δύο μοιράζονται τον κοινό τομέα των πολιτιστικών και συχνά υπάρχει διαφωνία αν και το υπουργείο Τουρισμού διαχειρίζεται τα μεγάλα κονδύλια. Ήδη για το 2000 διέθεσε \$80 εκατομμύρια για προβολή της Τουρκίας στο εξωτερικό. Τώρα για πρώτη φορά με τους Ισλαμιστές έχει μονοκομματική κυβέρνηση.

Ένα άλλο μεγάλο πρόβλημα είναι η επιφανειακή γνώση των μεθόδων επικοινωνίας. Ακόμα ταλαιπωρούνται από τον απόηχο μιας τεράστιας αποτυχημένης εκστρατείας που άρχισε το 1993 με στόχο να αλλάξουν το όνομα της χώρας στα Αγγλικά και από Turkey να επιβάλλουν το τουρκικό *Türkiye*. Ο λόγος ήταν ότι το Turkey σημαίνει στα αγγλικά γαλοπούλα, κάτι που οι άρχοντες είχαν βρει προσβλητικό. Σήμερα οι διαφημιστές και οι επικοινωνιολόγοι το θεωρούν σαν πλεονέκτημα, γιατί διευκολύνει την πρόσληψη του μηνύματος μέσω ενός συμβόλου. Όμως η απόφαση των πολιτικών για αυτή την εκστρατεία είχε δημιουργήσει μια μεγάλη σύγχυση στο μέσο θεατή που έχοντας ήδη μια θολή εικόνα από την Τουρκία ξαφνικά είχε την αίσθηση ότι η *Türkiye* ήταν ένα από τα νέα κράτη. Σήμερα έχουν μείνει ορισμένες διαφημίσεις με το όνομα *Türkiye* στο CNN και επιτείνουν αυτή την σύγχυση θυμίζοντας μια αντίστοιχη προσπάθεια της Ελλάδας να επιβάλλει το *Hellas* σαν όνομα διεθνώς.

Βέβαια, οι διαφημιστές θεωρούν ως προσόν το σύμβολο της γαλοπούλας

τονίζοντας ότι το αντίστοιχο σύμβολο της Γαλλίας είναι ο κόκορας. Στην Τουρκία το «Κομμα του Ορθού Δρομου» έχει σαν σύμβολο το άλογο ενώ το «Κομμα της Μητέρας Πατρίδας» έχει σαν σμβολο τη μέλισσα. Στην Αμερική το «Δημοκρατικό Κόμμα» έχει σαν σύμβολο τον ελέφαντα και το «Ρεπουμπλικανικό Κόμμα» έχει το γαϊδούρι.

Αν η τουριστική διαφήμιση είναι η πιο απλή και κατανοητή μορφή προβολής και οι πολιτικοί δεν έχουν διαφωνίες για αυτή, δεν συμβαίνει το ίδιο με τις νέες μορφές της επικοινωνιακής πολιτικής. Στην Τουρκία υπάρχει μια ακόμη πρωτοφανής σύγχυση για τις διαφορετικές αρμοδιότητες των λόμπυ και των εταιρειών δημοσίων σχέσεων. Το γεγονός ότι τα λόμπυ απευθύνονται μόνο σε πολιτικά πρόσωπα και σε κοινοβουλευτικό κυρίως επίπεδο δεν είναι ευρέως γνωστό όπως δεν είναι ξεκάθαρο ότι οι εταιρείες δημοσίων σχέσεων δημιουργούν ιστορίες για τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και έχουν κυρίως σχέση με τον τύπο και την δημοσιότητα. Περιέργως, ακόμα και ανάμεσα στους νέους πρωθυπουργούς όπως η κ. Τανσού Τσιλλέρ και ο κ. Μεσούτ Γιλμάζ κυριαρχεί η άποψη ότι τα λόμπυ μπορούν να διεκπεραιώσουν και τις δημόσιες σχέσεις της χώρας. Η σύγχυση προέρχεται από τα περιορισμένα κονδύλια και την βιασύνη να πείσουν για πολιτικές παραχωρήσεις. Αυτό είχε γίνει ιδιαίτερα αισθητό το 1997 με την συγκυβέρνηση της κ. Τσιλέρ και του κ. Γιλμάζ και την πίεση να γίνουν δεκτοί στην Ευρωπαϊκή Ένωση με κάθε θυσιά. Τότε εκτός από τις εταιρείες δημοσίων σχέσεων η κ. Τσιλλέρ για πρώτη φορά είχε προσλάβει και τον δημοσιογράφο, David Barchard για speechwriter. Ο ίδιος εργάστηκε επίσημα για ένα διαστημα για την κυβέρνηση της κ. Τσιλλέρ και μετά για τον ισλαμιστή πρωθυπουργό κ. Νετζμετίν Ερμπακάν σαν σύμβουλος ειδικά για τις περιόδους στο εξωτερικό<sup>38</sup>. Σήμερα εργάζεται για το τουρκικό λόμπυ στη Μεγάλη Βρετανία.

Η ιδέα για την χρήση εταιρείας δημοσίων σχέσεων για πολιτικούς σκοπούς έγινε αποδεκτή με την είσοδο του Τουργκούτ Οζάλ. Πρώτη η MAN AJAN CWT (Ceyhood Thompson) ανέλαβε την προεκλογική εκστρατεία Κόμματος της Μητέρας Πατρίδας'' (ANAP) το 1984. Μετά το 1990 οι διάφορες εταιρείες άρχισαν να δέχονται συμβόλαια για διοργάνωση και προώθηση των πολιτικών. Σήμερα όλα τα κόμματα αν και αργοπορημένα καταφεύγουν σε εταιρείες δημοσίων σχέσεων που συχνά τους συγχέουν με διαφημιστές. Παρά-

38. Ο κ. Barchard, για χρόνια ανταποκριτής της εφημερίδας Financial Times στην Άγκυρα, ήταν επιφορτισμένος με τις ομιλίες της πρωθυπουργού στο εξωτερικό και συνέχισε να εργάζεται και με την κυβέρνηση του ισλαμιστή Ν. Ερμπακάν. Η πρόσληψη του David Barchard δημιούργησε σκάνδαλο ειδικά όταν άρχισαν να διαρρέουν φήμες για τους υψηλούς μισθούς των συμβούλων. Το θέμα συζητήθηκε στη Βουλή στις 24 Μαΐου 1998.



δειγμα αυτής της τακτικής ήταν στις τελευταίες εκλογές τον Απρίλιο 1999 ο Ντενίζ Μπαϊκάλ με το «Δημοκρατικό Λαϊκό Κόμμα» που ενώ άρχισαν σαν ένα από τα φαβορί ανέθεσαν την ανάληψη της προεκλογικής εκστρατείας στην εταιρεία A&B έξι εβδομάδες πριν από τις εκλογές όταν οι δημοσκοπήσεις τους ήταν κάτω από το όριο εισόδου στη Βουλή. Γενική άποψη μεταξύ των εμπειρογνομόνων είναι ότι οι χαμένοι των εκλογών εμφανίστηκαν για βοήθεια πολύ αργά. Αντίθετα, οι νικητές ήρθαν έγκαιρα από ανησυχία για την μικρή διαφορά μεταξύ των πρώτων κομμάτων. Όλα αυτά προκαλούν έκπληξη δεδομένου ότι τα τουρκικά κόμματα χρηματοδοτούνται από το κράτος για την προεκλογική εκστρατεία. Έκπληξη προκαλεί και το γεγονός ότι κανένα κόμμα την τελευταία δεκαετία δεν κατάφερε να πάρει την πλειοψηφία των εδρών και να κάνει άνετα μονοκομματική κυβέρνηση εκτός από τις τελευταίες εκλογές του 2002. Ετσι η χώρα βρισκόταν σε συνεχή εκλογικό αναβρασμό και αυτό δεν συνέτεινε στην εξεζητημένη καλλιέργεια μιας συστηματικής πολιτικής από τα κόμματα. Αντ' αυτού παρουσιάζεται μια δυσκαμψία και πολλές απόψεις συγχλίνουν στο ότι η ολιγωρία δεν είναι από έλλειψη οργάνωσης αλλά συνέπεια μιας δυσπιστίας στις σύγχρονες μεθόδους. Τώρα το AKP (Κόμμα Δικαιοσύνης και Ανάπτυξης) του Ρ. Τ. Ερντογάν πήρε 364 έδρες από τις 550.

Υπάρχει μια απλοϊκή αντίληψη ότι από την μία η διαδικασία της επικοινωνιακής πολιτικής είναι μακροχρόνια, επίπονη και ακριβή, και από την άλλη ότι καμία εκστρατεία δεν μπορεί να σβήσει τα πάντα. Τα λόμπυ από την πλευρά τους εργάζονται ακατάπαυστα εφαρμόζοντας τη δική τους επικοινωνιακή πολιτική<sup>39</sup>. Μια άλλη μεγάλη εταιρεία με την οποία συνεργάστηκε το πρωθυπουργικό γραφείο και κατά ακιρούς και το Υπουργείο Εξωτερικών είναι η Shanwick Public Affairs<sup>40</sup>. Αυτές οι εταιρείες συνεχίζουν να χειρίζονται

39. «Think tanks provide forums, but their agendas are broad. Most of them seek to avoid direct lobbying to preserve both their tax-free status and their image as impartial research institutions. Advocacy organizations at times carry the torch for the cause of a particular regime or nation, but their agendas, also, are broad. To maintain their status as a charitable or educational entity, they, too, are required to avoid the pressured approaches and manipulation associated with lobbying. Admittedly, the line between advocacy and lobbying is often thin, but, for the Internal Revenue Service, it exists. Direct lobbying came to be seen as essential for those pressing their case in the legislative and executive branches in Washington. A whole industry came to be based on the process of crafting and promoting a favorable image of a foreign country or its leader. Lobbyists also performed invaluable services for their clients in advising on speeches and statements, on whom to see, and what to do and not do.» Newsom, σελ. 82-83.

40. Τα ποσά που διατίθενται δεν γνωστοποιούνται στην Άγκυρα. Σύμφωνα με τον Αμερικανικό νόμο τα ποσά που πληρώνονται οι διάφορες εταιρείες στις Η.Π.Α. έπρεπε να γνωστοποιούνται, αλλά στο θέμα υπάρχουν σοβαρές παραλείψεις και αντιθετικές πληροφορίες. Ειδικά στα συμβόλαια που συνήψε η Κεντρική Τράπεζα της Τουρκίας με αμερικανικές εταιρείες όπως η Hoffman & Hoffman Public Relations και White & Case, L.L.P. που αναλαμβάνουν να φέρουν σε επαφή τραπεζίτες και να κάνουν διακανονισμό δανείων δεν υπάρχουν ενδείξεις για τα ποσά και τον τρόπο πληρωμής.

τις δημόσιες σχέσεις ειδικά σε περιπτώσεις επισκέψεων υψηλών προσώπων οργανώνοντας δείπνα, συνεντεύξεις αλλά και επαφές με επιχειρηματίες.

Ένας ακόμα μοχλός πίεσης είναι οι επιχειρηματίες και ειδικά ο Σύνδεσμος Βιομηχάνων TUSIAD που διατηρεί ένα μεγάλο γραφείο στην Ουάσιγκτον αλλά και στις Βρυξέλλες. Οι δραστηριότητες του είναι πολυποικίλες και με την προσέγγιση που υπάρχει μεταξύ των τούρκων επιχειρηματιών και των πολιτικών και στρατιωτικών κομίζουν μηνύματα στα υψηλότερα κλιμάκια της αμερικανικής κυβέρνησης. Συμπληρωματική και στο ίδιο μήκος κύματος είναι και η λειτουργία της Τουρκοαμερικανικής Ένωσης αν και εκεί το αμερικανικό πατρонаρίσμα είναι πολύ εμφανές.

Ακόμη ένα αδιαμφισβήτητο μεγάλο πλεονέκτημα της Τουρκίας απέναντι στην Ελλάδα είναι η δημιουργία λόμπυ από τα πανεπιστήμια. «Τα think tank είναι φόρουμ με πλατιά βάση και θεματολογία. Τα περισσότερα αποφεύγουν το άμεσο λόμπυ για να διατηρήσουν το αφορόλογο καθεστώς τους και την αμεροληψία των ερευνητικών οργανισμών.»<sup>41</sup> Αυτό βέβαια δεν τα περιορίζει να κατευθύνουν τις μελέτες συχνά προς εξυπηρέτηση πολιτικών συμφερόντων. Ένας βασικός λόγος πέρα από τα χρήματα που διαθέτει η τουρκική κυβέρνηση για την χρηματοδότηση ερευνών είναι ότι η Τουρκία ανήκει σε μια ειδική περιοχή στα τμήματα σπουδών, ενώ η γνώση της Ελλάδας στην Αμερική είναι άμεσα συνδεδεμένη μόνο με την αρχαιότητα. Όταν στο τέλος της δεκαετίας του '50 τα Αμερικανικά πανεπιστήμια, μοίρασαν γεωγραφικά τις περιοχές σπουδών, αυτόματα κατέταξαν την Τουρκία στην πολύ σπουδαία περιοχή της Μέσης Ανατολής. Ανεξάρτητα αν σήμερα διακαής πόθος των Τούρκων είναι να απεικονιστούν από αυτή την αραβογενή εικόνα την ίδια στιγμή υπάρχουν γενιές αμερικανών σε κυβερνητικές και διοικητικές θέσεις με σπουδές στην Μέση Ανατολή και εξοικειωμένοι με την ιστορία της σύγχρονης Τουρκίας. Σε αντιπαράθεση η σύγχρονη Ελλάδα δεν μπόρεσε να εισχωρήσει σε καμία περιοχή σπουδών και παρέμεινε απομονωμένη στην άκρη του χάρτη καθώς την εποχή εκείνη τα Βαλκάνια ανήκαν στο κομμουνιστικό στρατόπεδο χάνοντας έτσι τη δημιουργία ενός παρόμοιου αυτονόητου πανεπιστημιακού λόμπυ.

Αν και η Τουρκία έχει ως όνειρο και στόχο την αποδοχή της στην Ευρωπαϊκή Ένωση έχει το βλέμμα της στραμμένο προς τις Η.Π.Α. Η Άγκυρα μεταφράζει σε πολιτικές κινήσεις προσέγγισης την αμερικανική παντοδυναμία συχνά πιστεύοντας ότι ακόμα και για την Ευρωπαϊκή Ένωση χρειάζεται στήριξη από την Ουάσιγκτον. Βέβαια στην Ευρώπη τα εκατομύρια των τούρκων μεταναστών λειτουργούν σαν μια πηγή συνεχούς πίεσης. Μπορεί στην πλειοψηφία τους να είναι ακόμα χαμηλού βιοτικού επιπέδου αλλά έτσι έχουν πολύ

στενούς δεσμούς με την πατρίδα και αυτό βοηθά την Άγκυρα όταν θέλει να περάσει μηνύματα και να τους κινητοποιήσει. Επίσης τώρα πια υπάρχει μια ολόκληρη γενιά που γεννήθηκε, πολιτογραφήθηκε και μορφώθηκε στην Ευρώπη και εξαιτίας της συντηρητικής ανατροφής τους και της μουσουλμανικής θρησκείας διατηρούν έντονη τουρκική εθνική συνείδηση αν και Ευρωπαίοι. Πολλοί Τούρκοι ειδικά στην Γερμανία αλλά και στη Γαλλία και στο Βέλγιο έχουν διεισδύσει σε κυβερνητικές και διοικητικές θέσεις. Η Άγκυρα έχει αξιολογήσει τις κινήσεις και δραστηριότητες των ομογενών της και τις δυνατότητες τους για εξάσκηση συντονισμένης πίεσης.

Ένα επίσης δραστήριο σώμα για εξάσκηση πίεσης στα υψηλά κυρίως κλίμακα είναι οι επιχειρηματίες. Στην Ευρώπη έχουν δραστηριοποιηθεί γνωρίζοντας ότι η Τουρκία είναι μια τεράστια αγορά απορρόφησης προϊόντων. Ένα πρώτο παράδειγμα αγοραστικής δύναμης ήταν το σαμποτάρισμα των ιταλικών προϊόντων όταν η Ιταλία δέχτηκε τον Οτσαλάν τον Νοέμβριο του 1998. Οι τεράστιες ζημιές που προκλήθηκαν στις ιταλικές εξαγωγές ήταν ανασταλτικές σε πρώτη φάση για την παροχή ασύλου στον Οτσαλάν. Η TUSIAD διατηρεί ένα μεγάλο γραφείο στις Βρυξέλλες και πίεσε πολύ για να γίνει δεκτή η αίτηση της Τουρκίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Σε ουσιαστικό πολιτικό επίπεδο δεν αρκούν οι καλές δημόσιες σχέσεις, τα δυνατό λάμπυ για να βελτιώσουν τις διαθέσεις των μεγάλων. Τα συμφέροντα των υπερδυνάμεων στην περιοχή είναι καθοριστικός παράγοντας της προδιάθεσης τους προς τους συνομιλητές τους<sup>43</sup>. Στην περίπτωση αυτή η επικοινωνιακή πολιτική μπορεί να βελτιώσει τους όρους της προσέγγισης των μικρότερων χωρών προς τις ισχυρότερες. Κανείς δεν αμφιβάλλει ότι ο τύπος και η τηλεόραση στην κάλυψη των γεγονότων στηρίζουν τα συμφέροντα των χωρών τους. Σαν αποτέλεσμα οι διεθνείς κυρίως αγγλόφωνες εφημερίδες και οι τηλεοπτικοί σταθμοί επαναλαμβάνουν τα μηνύματα των ηγετών τους εμποδίζοντας την εξουσία των χωρών τους. Τόσο η αμερόληπτη κάλυψη όσο και τα δημοκρατικά ιδεώδη είναι διαμορφωμένα σύμφωνα με τα συμφέροντα της Δύσης. Στην περίπτωση της Τουρκίας έγινε συμπαθητική στα μάτια των Δυτικών γιατί προσεταιρίστηκε όλες τους τις ιδέες.

Πολλά είναι τα παραδείγματα αλλά το πιο χαρακτηριστικό είναι όταν η Τουρκία εισέβαλλε στο Βόρειο Ιράκ παραβιάζοντας τα σύνορα μιας γειτονι-

42. «Of course, Turkey's main military supplier is the United States. Eighty percent of Turkey's weapons imports are stamped MADE IN THE U.S.A. and, over the last decade, Ankara has received more than \$12 billion in direct and indirect U.S. military assistance. In 1996, Turkey angrily accused the U.S. Congress of imposing a "shadow embargo" after a coalition of arms-control and human-rights groups succeeded in blocking two pending sales of Cobra helicopters and frigates.» Jennifer Washburn, 'Power Bloc Turkey and Israel Lock Arms', «The Progressive magazine,» December, 1998, σελ. 56-57.

κής μουσουλμανικής χώρας. Ήταν μια εισβολή που άρχισε το 1983 και σταδιακά οι πολεμικές της επιχειρήσεις επεκτάθηκαν και ο στρατός της μπήκε σε ξένο έδαφος σε βάθος 200 χιλιομέτρων. Οι τούρκοι ήταν εκεί πολύ πριν από τον Πόλεμο του Κόλπου που τους επισημοποίησε σαν νόμιμη κατοχή. Όμως ποτέ ούτε για μια φορά ο δυτικός τύπος και οι ελληνικές εφημερίδες που τον μιμήθηκαν απερίσκεπτα δεν κατονόμασαν την κατάσταση ή την κατέκριναν. Ήταν μια πράξη χωρίς προηγούμενο και μέσα στην γενική συνομωσία ο τύπος, ακόμα και ο ελληνικός, ποτέ δεν το αποκάλεσε σαν «Τουρκική Εισβολή στο Ιράκ» και «Κατοχή του Βόρειου Ιράκ» όπως είχαν διαμαρτυρηθεί και αγανακτήσει για την αντίστοιχη εισβολή των Ρώσων στο Αφγανιστάν. Δεν ήταν κατόρθωμα της τουρκικής επικοινωνιακής πολιτικής. Οπωσδήποτε η καλή τουρκική μηχανή πληροφοριών δεν θα άγγιζε τα ελληνικά μέσα ενημέρωσης. Ήταν απλά μια κίνηση που συνέφερε τους Αμερικανούς και απαιτήσαν υπακοή από τους Συμμάχους.

Το ίδιο ισχύει για τις ελληνοτουρκικές σχέσεις και την κάλυψη τους από τον ξένο τύπο. Το πρόσφατο παράδειγμα είναι του ευρωστρατού. Ενας παραλογισμός διέπει τα επιχειρήματα της Αγκυρας αλλά από την Αγγλοσαξωνική στήριξη διαφαίνεται η πηγή της αυθάδειας. Αλλα περιστατικά πεζοδρομίσαν την κατάσταση. Ίσως τα Ίμια ήταν ένα κραυγαλέο και εύκολο παράδειγμα παραβίασης κυριαρχικών δικαιωμάτων μιας χώρας από μια άλλη<sup>43</sup>. Η αμφίροπη στάση που διατήρησε ο Διεθνής Τύπος ήταν καλύτερη από την συνομωσία της τουρκικής εισβολής στο Ιράκ. Όμως η ύβρις είναι ότι η Ελλάδα ήταν ήδη στην Κοινότητα και η Τουρκία στην προκειμένη περίπτωση τόλμησε να παραβιάσει τα σύνορα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αυτό το γεγονός είναι σχεδόν προκλητικό. Δεν είναι θέμα λόμπυ.

Ήταν το προοίμιο για τις γκριζες ζώνες – αυτή την περίεργη ιστορία- και την κατάφορη παραβίαση της Συνθήκης της Λωζάννης. Η Ελλάδα δεν την κατονόμασε καθώς αυτό θα σήμαινε την νομιμοποίηση της. Κανείς δεν αναρωτήθηκε αν αυτή την παραβίαση δεν την είχαν αποφασίσει μόνοι τους οι Τούρκοι ή αν απλώς ενστερνίσθηκαν μία θέση που εξυπηρετεί και τα συμφέροντα των πιο ισχυρών του πλανήτη. Αλλωστε το θέμα των 12 μιλίων είναι το καλύτερο χαρτί εσωτερικής κατανάλωσης για πολιτικούς και μέσα μαζικής ενημέρωσης. Συχνά η νομική ανάλυση εξυπηρετεί την πολιτική φλυαρία και καλύπτει τα πραγματικά μεγάλα συμφέροντα.

Ήδη είχε προηγηθεί η παραβίαση της Συνθήκης του Μοντρέ το 1994. Η μονομερής απόφαση των Τούρκων να επιβάλλουν νέους κανόνες πλεύσης

43. Χριστόδουλος Γιαλλουρίδης, «Η Ελληνοτουρκική Σύγκρουση. Από την Κύπρο μέχρι τα Ίμια, 1955-1996. Η Οπτική του Τύπου», (Αθήνα, 1997), σελ. 65-69.

του Βοσπόρου, χωρίς να συμβουλευτούν τις υπόλοιπες έξι εγγυήτριες δυνάμεις της Συνθήκης του Μοντρέ, ήταν η πιο απλή και η πιο κατάφορη παραβίαση Διεθνούς Συνθήκης. Κανένας δεν το σχολίασε και η Αμερική δεν αντέδρασε γιατί απλούστατα η Τουρκία την εξυπηρετούσε υποδαυλίζοντας τα ρωσικά συμφέροντα. Οι νέοι κανονισμοί είχαν σαν έμμεσο στόχο τα ρωσικά πετρέλαια και την ρωσική ναυτιλία. Όλοι δέχτηκαν την άποψη ότι έγινε για οικολογικούς λόγους και για την προστασία της Κωνσταντινούπολης.

Ποτέ στην ιστορία οι παραβιάσεις Διεθνών Συνθηκών δεν έγιναν από μια μικρή χώρα χωρίς την άδεια των μεγάλων δυνάμεων. Απλά η διαρροή των πληροφοριών ειδικά στον Διεθνή Τύπο ξεκινά από τα συμφέροντα της Δύσης και χειραγωγείται σχετικά νωρίς από τις Διευθύνσεις των Υπουργείων Εξωτερικών και τα δικά τους γραφεία τύπου που είναι οι πρώτοι διάυλοι.

Το πιο σημαντικό βήμα για την επίτευξη μιας επικοινωνιακής πολιτικής είναι η καλλιέργεια των καλών σχέσεων με τον τύπο και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης<sup>44</sup>. Αυτό είναι κοινός τόπος ακόμα και για την Άγκυρα αν και δεν τα κατάφερε ποτέ και οι δημοσιογράφοι σχολιάζουν τις κακές σχέσεις της κυβέρνησης με τον Τύπο.

Μόνο με την ελεύθερη ραδιοφωνία και τηλεόραση το 1990 και την δημιουργία των μεγάλων Ομίλων τα πράγματα άλλαξαν στην πολιτική. Οι αλληπάλληλες κυβερνήσεις συνασπισμού χαλάρωσαν το κατεστημένο και παρουσιάστηκε μια μεγαλύτερη ροή πληροφοριών. Τα αλληπάλληλα σκάνδαλα που ενέπλεξαν την κυβέρνηση με την Μαφία και τα διαπλεκόμενα συμφέροντα άρχισαν να προκαλούν ρωγμές στον έλεγχο της εσωτερικής πολιτικής εικόνας. Όμως ακόμα και σήμερα που υπάρχει μεγαλύτερη ελευθερία, οι αποκαλύψεις σταματούν μόλις ακουμπήσουν το στρατιωτικό κατεστημένο. Το μεγάλο σκάνδαλο του «Σουσουλούκ» με αποκαλύψεις για σχέσεις της κυβέρνησης με την μαφία πήρε τεράστιες διαστάσεις αλλά όταν οι αποκαλύψεις επεκτάθηκαν στις Ένοπλες Δυνάμεις, το θέμα αποσιωπήθηκε. Το ίδιο συνέβη τον Απρίλιο του 1999, όταν ξέσπασε το σκάνδαλο για την παρακολούθηση των τηλεφώνων του Γενικού Επιτελείου Στρατού από τις Μυστικές Υπηρεσίες. Το θέμα έκλεισε μέσα σε μια εβδομάδα όταν έγιναν ενοχλητικές οι ειδήσεις. Οι τούρκοι δημοσιογράφοι παραπονούνται ότι ακόμα και σήμερα οι σχέσεις τους με το κατεστημένο είναι, στην καλύτερη περίπτωση, ανταγωνιστικές.

Όμως, οι σχέσεις της κυβέρνησης και ειδικά του στρατού είναι ανύπαρκτες με τους ξένους ενώ την ίδια στιγμή εκφράζουν την δυσαρέσκεια τους για την αρνητική κάλυψη του διεθνούς και συχνά επιτίθενται κατά των αρνητικών δημοσιευμάτων<sup>45</sup>.

44. Hadley Cantrill, *Gauging Public Opinion*, (New York 1968)

45. 'No Sirs', *The Economist* 12-18th August 2000, σελ. 24-25

Μέχρι το τέλος του πραξικοπήματος και την είσοδο του Τουργκούτ Οζάλ στην κυβέρνηση το 1984, η εξωτερική πολιτική ήταν ταμπού και ο τουρκικός τύπος απλά επαναλάμβανε τις επίσημες ανακοινώσεις. Αυτή η θέση δεν άλλαξε ριζικά και υπάρχει μια σιωπή και ο ελάχιστος σχολιασμός για τις εξωτερικές σχέσεις της χώρας<sup>46</sup>. Μέσα σε έναν εφηβικό εθνικισμό που υπάρχει στην Τουρκία λόγω της σύντομης νεώτερης ιστορίας τους οι δημοσιογράφοι συσπειρώνονται με τους διπλωμάτες σε ένα μέτωπο ενάντια στους ξένους, καλλιεργώντας διδακτικές και απλοϊκά παραπλανητικές εξηγήσεις με πολύ συναίσθημα. Ίσως αποτελεί τη διαφορά της Ανατολής που προτιμά να ελίσσεται με έμμεσο τρόπο αντί της άμεσης δυτικής αντιμετώπισης.

Δεν υπάρχει ορατή βελτίωση στην κατάσταση αλλά παλαιότερα οι δημοσιογράφοι ήταν πολύ εκτεθειμένοι όταν το Κουρδικό ήταν σε έξαρση και απαγορευόταν η πρόσβαση στις περιοχές. Αντί να λειτουργήσει ένας μηχανισμός ροής πληροφοριών με τις δικές της θέσεις και απόψεις για τα θέματα του άμεσου ενδιαφέροντος της όπως το Κουρδικό, η τρομοκρατία, οι Ισλαμιστές, η κυβέρνηση, είναι απεριορίστα φειδωλή όταν δεν είναι απολύτως σιωπηλή<sup>47</sup>. Όλα τα χρόνια από το 1984 και μετά που το Κουρδικό ήταν πηγή ειδήσεων, το τουρκικό Υπουργείο Εξωτερικών δεν έστειλε ποτέ ανακοινώσεις τύπου για τα γεγονότα. Σε αντίθεση το κουρδικό πρακτορείο ειδήσεων που λειτουργούσε στη Γερμανία έστελνε καθημερινά φάξ σε όλους τους ξένους ανταποκριτές, δίνοντας πληροφορίες για κάθε ένοπλη σύγκρουση του στρατού με το PKK Παρόλη τη βαθιά δυσφορία και τα παράπονα των ιθυνόντων προς τους ξένους ανταποκριτές για μεροληπτική κάλυψη των κινήσεων του PKK, η Άγκυρα ποτέ δεν αποφάσισε να περάσει στην αντεπίθεση δίνοντας καθημερινά πληροφορίες με τις δικές της θέσεις όπως έκαναν οι Κούρδοι. Το γραφείο του Υπερνομάρχη στο Ντιγιαμπακίρ έστελνε κάθε δεκαπενθήμερο μια απλή καταμέτρηση των συγκρούσεων με ελάχιστες πληροφορίες. Μόνο το Turkish Forum Grassroots μαζί με το Federation of Turkish American

46. Kirisci, 145. *Et, heightens Turkish decisionmakers' discomfort over U.S. policy toward northern Iraq and support for the Iraqi opposition. At the same time, all the divergences between the United States and Turkey tend to be balanced by a recognition by Turkish decisionmakers that Turkey will always need U.S. support in counter-balancing these two countries' military capabilities*

47. Στα ξενόγλωσσα έντυπα που διανέμει σε όλα τα μουσεία μαζί με το εισιτήριο η TULOV, *Turkiye Lobisi* (Fondation for Promotion, Research, Democracy and Secularism in Turkey) δίνονται αναλύσεις του Κυπριακού με τρομερά παραποιημένα στοιχεία. και της Αρμενικής γενοκτονίας την οποία αγνούνται. Τα φυλλάδια είναι ειδικά για κάθε σημείο τουριστικού ενδιαφέροντος και το πρώτο άρθρο αφορά την περιοχή ενώ τα άλλα δύο θέματα είναι μόνιμα τα ίδια. Ενδιαφέρον είναι ότι δεν γίνεται μνεία του Κουρδικού. Στο έντυπο «*Ephesus*» στην ανάλυση της περοχής απευθύνεται τους χριστιανούς και το ενδιαφέρον που παρουσιάζει λόγω της επίσκεψης του Αγίου Ιωάννη και της Παναγίας. Τα δημοσιύματα γίνονται σε συνενόηση με τα τρία υπουργεία Εξωτερικών, Πολιτισμού, και Τουρισμού.

Associations, οικονομικοί οργανισμοί που εργάζονται με αμερικανικά πρότυπα προπαγάνδας βομβαρδίζουν καθημερινά τους ξένους ανταποκριτές με μηνύματα και απόψεις εναντίον του PKK. Από τη μια η κυβέρνηση δεν κάνει καμία προσπάθεια να καλλιεργήσει τις σχέσεις της με τους ανταποκριτές. Από την άλλη υπέγραψε ετήσιο συμβόλαιο \$2 εκατομμυρίων με την αμερικανική εταιρεία δημοσίων σχέσεων Fleishman –Hillard για χειρισμό της κάλυψης του PKK στο εξωτερικό.

Μια πάγια τακτική της Αγκυρα ήταν η παρεμπόδιση κάθε πρόσβασης στις πηγές. Στο θέμα του Κουρδικού, πέρα από το γεγονός ότι δεν διευκόλυναν και δεν παρείχαν πληροφορίες στους ξένους δημοσιογράφους στην προσπάθεια τους να αποσιωπήσουν τα γεγονότα και την καταγραφή αρνητικών καταστάσεων δυσχέραιναν οποιαδήποτε πρόσβαση στην περιοχή και στις αυτόχθονες πηγές. Όσο για το Αρμενικό, τα οθωμανικά αρχεία έμειναν για χρόνια κλειστά για να γίνει έλεγχος για τις αναφορές στη γενοκτονία και ακόμα και σήμερα δεν έχουν ανοίξει όλα. Είχε γίνει γνωστό και είχε προκαλέσει και δυσφορία σε τούρκους μελετητές το γεγονός ότι επί διακυβέρνησης του στρατηγού Εβρέν το '80 είχε καταστραφεί ένας σημαντικός όγκος ενοχοποιητικών εγγράφων. Πρόσφατα, τα αρχεία έχουν ανοίξει αλλά υπάρχει μεγάλη χρονοτριβή για τις άδειες και έχει μειωθεί ο αριθμός των χειρογράφων και ο ρυθμός με τον οποίο δίνονται στους μελετητές.

Σήμερα τα μεγαλύτερα ποσοστά διατίθενται από το Υπουργείο Τουρισμού που το 1999 για πρώτη φορά αποφάσισε να κάνει μια εκστρατεία σε παγκόσμιο επίπεδο. Η τουρκική εταιρεία DDF (Dream Design Factory) δημοσίων σχέσεων που εδρεύει στην Κωνσταντινούπολη κέρδισε τον διαγωνισμό παραγωνίζοντας διεθνείς εταιρείες όπως η Saatchi & Saatchi. Η εκστρατεία άρχισε σε 17 χώρες σε πρώτη φάση και τον πρώτο χρόνο διατέθηκαν \$80 εκατομμύρια. Είναι τα μεγαλύτερα ποσά που έχουν ποτέ διατεθεί και συμπεριλαμβάνουν οργάνωση αγώνων, καλλιτεχνικά γεγονότα, επίδειξη μόδας. Μέσα σ' αυτό το πλαίσιο οργανώθηκαν στους καλοκαιρινούς μήνες αγώνες ταχύπλων σκαφών σε πέντε χώρες με το νέο λογότυπο με την τουλίπα πάνω στα αγωνιζόμενα σκάφη και χορηγήθηκαν επιδείξεις τουρκικής μόδας κάθε Σεπτέμβριο στη Νέα Υόρκη και στην συνέχεια στα μεγάλα Ευρωπαϊκά κέντρα. Αυτά είναι μόνο μέρος σειράς εκδηλώσεων και υπάρχει συντονισμός διαφόρων αρμοδιοτήτων με μεγάλη έμφαση στη διαφήμιση. Η ομάδα σχεδιασμού της DDF μετά από μελέτες σε συνεργασία με τοπικές εταιρείες αποφάσισε ότι χρειάζεται διαφορετικός τρόπος διαφήμισης για κάθε χώρα της ΕΕ. Στην Αμερική η έμφαση δίνεται στα τηλεοπτικά μέσα.

Στην Τουρκία η εταιρεία έχει στενή συνεργασία με την Ένωση Διαφημιστών και την Ένωση Ταξιδιωτικών Πρακτόρων για μια κοινή τακτική στον

τρόπο προβολής τους στα ξένα έντυπα και στα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Και οι δυο Ενώσεις συνεισφέρουν οικονομικά στην προβολή και η συνεισφορά τους δεν είναι ευκαταφρόνητη. Μια άλλη πηγή οικονομικής βοήθειας προέρχεται από τους Τούρκους επιχειρηματίες με τους οποίους υπάρχει συστηματική συνεργασία και συναντήσεις ανά δίμηνο.

Στην ουσία η Τουρκία έχει κάνει ελάχιστη πρόοδο για τη βελτίωση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των δημοκρατικών ελευθεριών<sup>48</sup>. Όσο για το κουρδικό και το θέμα των Αρμενίων παραμένουν τα δύο ευαίσθητα σημεία της χωρίς καμία τροποποίηση θέσεων. Η ίδια αρνείται να τα συζητήσει με τους δημοσιογράφους γιατί πολλοί υποπτεύονται ότι δεν έχει τα κατάλληλα επιχειρήματα. Ακόμα και σε θέματα εξωτερικής πολιτικής και διεθνών σχέσεων που θα της εξασφάλιζαν μια προβολή κινείται με μεγάλη μυστικότητα και διατηρεί τη δική της τακτική παλαιομοδίτικου ελέγχου. Όλα τα προβλήματα παραμένουν, και η εξωτερική επικοινωνιακή της πολιτική δεν είναι τόσο κακή καθώς έχει όντως βελτιώσει την εικόνα της. Τα λόμπυ προσπάθησαν. Μέσα στις δυνατότητες τους βελτίωσαν τις προοπτικές της και τις σχέσεις της με την κυβέρνηση Μπους. Όμως τα λόμπυ και οι εταιρείες δημοσίων σχέσεων δεν είναι ποτέ τόσο δυνατά ώστε να παρακάμψουν τα πραγματικά συμφέροντα των Συμμάχων και γεγονός είναι ότι η Τουρκία παραμένει έξω από την ΕΕ.

48. "“The human rights situation is a disaster,” said a European ambassador in Ankara. “... Government officials acknowledge this problem, although they insist that it is not as serious as some outsiders say. They are considering a series of measures ranging from repeal of laws that restrict free speech to creation of a judicial police force that would monitor conditions in detention centers. Stephen Kinzer, “Turkey Finds European Union Door Slow to Open,” New York Times, February 23, 1997.